

Umhverfisvitund starfsmanna stofnana og fyrirtækja, mæling og þróun - Áfangaskýrsla -

16. ráðstefnan um rannsóknir Vegagerðarinnar 27. október 2017 – Ágrip af erindi

Ólöf Kristjánsdóttir, samgönguverkfræðingur M.Sc. – Mannvit

olof@mannvit.is

Sandra Rán Ásgrímsdóttir, sjálfbærni verkfræðingur M.Sc. – Mannvit

sandra@mannvit.is

María Stefánsdóttir, umhverfisverkfræðingur M.Sc. – Mannvit

mas@mannvit.is

Skýrsluna er hægt að nálgast á vefslóðinni:

<http://www.vegagerdin.is/upplýsingar-og-utgafa/>

Markmið verkefnisins er að gera tillögu að aðferðafræði til að meta umhverfisvitund starfsmanna fyrirtækja og stofnana og jafnframt að meta hvaða aðferðir eru áhrifaríkastar við að efla umhverfisvitund starfsmanna sem vinna að mannvirkjagerð.

Í fyrri áfanga verkefnisins voru kannaðar aðferðir við að mæla viðhorf starfsfólks til umhverfismála í þeim tilgangi að fylgjast með þróun umhverfisvitundar. Þannig gætu fyrirtæki og stofnanir mælt árangur af innra starfi við að miðla fræðslu um umhverfismál og efla umhverfisvitund starfsmanna. Fyrri afurð þessa áfanga er niðurstaða könnunar sem mælir umhverfisvitund. Könnunin var lögð fyrir starfsmenn Vegagerðarinnar í lok árs 2016. Seinni afurð þessa áfanga eru tillögur að aðgerðum til vitundarvakningar á umhverfismálum. Eftir könnunina er það í höndum gæðadeildar stofnunarinnar að keyra áfram aðgerðir til vitundarvakningar á umhverfismálum.

Seinni áfangi verkefnisins felst í því að stilla upp annarri mælingu á umhverfisvitund að ári liðnu, til að meta árangurinn af innri aðgerðum til vitundarvakningar. Þar sem ekki er liðið ár frá því að fyrri könnunin var lögð fyrir er þessari skýrslu skilað sem áfangaskýrslu og að lokinni seinni mælingunni verður skilað lokaskýrslu.

Aðferðir til að mæla umhverfisvitund

Umhverfisvitund hefur verið mæld á Vesturlöndum með bæði eigindlegum og megindegum rannsóknaraðferðum. Þær kannanir sem framkvæmdar hafa verið sýna aukna umhverfisvitund almennings undanfarin ár. Spurningar í könnuninni, sem lögð var fyrir starfsmenn Vegagerðarinnar í þessu rannsóknarverkefni, eru fengnar úr NEP mælikvarðanum, könnun Þorvarðar Árnasonar frá 2003 og umhverfisvitundarkönnun sem lögð var fyrir starfsmenn Mannvits.

Aðferðir til að efla umhverfisvitund

Margir aðilar víðsvegar um heim hafa lagt mat á og gripið til aðgerða til að efla umhverfisvitund. Umhverfisstofnun Sameinuðu þjóðanna hefur skoðað hvernig sé best að efla umhverfisvitund starfsmanna og hverjar séu helstu hindranirnar í slíkri vinnu. Sameinuðu þjóðirnar telja að eftirfarandi fimm atriði séu mikilvægust þegar kemur að eflingu umhverfisvitundar:

- Að hafa starfsmenn með í þróun umhverfisstefnu fyrirtækis.
- Að hafa stjórnendur með við innleiðingu breytinga.
- Keppni og verðlaun geta haft áhrif, hvatt fólk til þátttöku og vakið áhuga á umhverfismálum.
- Halda reglulega kynningar um stefnu fyrirtækisins og hvernig starfsmenn geta leikið lykilstærki.

- Þróun aðferða fyrir starfsmenn til að auðvelda þeim að tjá sig og koma áhyggjum sínum af umhverfismálum áleiðis til stjórnenda getur eflt frumkvæði og þátttöku nýrra aðila.

Ráðherranefnd Norðurlandaráðs skoðaði hvaða áhrif „hnipping“ (e. nudging) geti haft til að stuðla að umhverfisvænni hegðun samanborið við lög og reglugerðir. Hnipping snýst um að virkja ósjálfráða hegðun og stuðla þannig að því að við veljum með öðrum hætti án þess að við vitum endilega af því sjálf. Niðurstöður sýndu að hnipping leiddi oftast til sjálfbærari breytinga í hegðun en lög og reglur.

Fræðsla er grundvallarforsenda þess að breyta hegðun fólks. Erfitt getur reynst að fá aðila til að breyta hegðun sinni ef það sér hvorki tilgang með því né ávinning af því. Eftir því sem einstaklingar verða meðvitaðri um umhverfismál þeim mun líklegri er að þeir séu tilbúnir til að breyta einhverju í daglegum athöfnum sínum að eigin frumkvæði. Í breytingu meðal einstaklinga og inni á vinnustöðum er fyrsta skrefið fræðsla og aukin vitund, í framhaldi af því kemur aukinn skilningur á viðfangsefnum. Þegar einstaklingar hafa skilning á verkefnum eða vandamálinu eru hann líklegri til að taka þátt, breyta hegðun sinni og styðja við stefnu stofnana og fyrirtækja.

Ýmis innlend fyrirtæki og stofnanir hafa einnig reynslu af því að vinna að bættri umhverfisvitund. Landsvirkjun, Mannvit og Vegagerðin hafa til að mynda unnið að fjölda verkefna undanfarið og má draga lærdóm af þeim aðgerðum. Við vinnslu þessa verkefnis var skoðað hvaða aðgerðir Vegagerðin, Landsvirkjun og Mannvit hafa farið í og hvað hefur virkað vel og hvað ekki. Sammerkt með reynslu þeirra er að fræðsla, samtöl og vitundarvakning séu það sem skiptir mestu máli varðandi umhverfisvitund starfsmanna. Aðgerðir sem stuðla að aukinni fræðslu séu líklegastar til þess að stuðla að því að starfsmenn sýni frumkvæði í umhverfismálum, jafnt í verkefnum sem daglegum athöfnum.